

<https://doi.org/10.28925/2311-259x.2023.3.1>
УДК 821.161.2-31 Головка

Ярослава Муравецька

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України
вул. Михайла Грушевського, 4, Київ, 01001, Україна
 <https://orcid.org/0000-0003-0408-0389>
nesvidoma_alisa@ukr.net

ДО ПИТАННЯ ЙМОВІРНИХ ПРИЧИН НАПИСАННЯ ОПОВІДАННЯ АНДРІЯ ГОЛОВКА «КРУЧЕНИМ ШЛЯХОМ»

Предметом дослідження є інтертекстуальні зв'язки між персонажами, ідеями, мотивами та конфліктами у творах Андрія Головка: оповіданні «Крученим шляхом» (1924), повісті «Червоний роман» (1922), п'єси «Хочу» (1920), «Автобіографії» (1925). У статті розглянута така проблема, як вирішення конфліктів письменника радянської епохи (протиставлення несвідомого селянина та свідомого комуніста, революційного еросу та кохання до жінки, яка стає перешкодою на шляху до соціалістичного раю) у творчій площині на прикладі текстів Андрія Головка. Актуальність дослідження зумовлена важливістю питання самовизначення українських письменників радянської епохи.

Мета статті — з'ясувати ймовірну причину написання оповідання «Крученим шляхом», адже використання сюжету й художніх образів одного власного твору для написання іншого в ранній творчості Головка є безпрецедентним і заслуговує на окреме дослідження. Водночас схожі конфлікти порушує письменник у п'єсі «Хочу» та «Автобіографії». Тому застосовувався метод інтертекстуального аналізу. Новизна статті полягає як у самій темі дослідження, так і в залученні до літературознавчого аналізу маловідомих творів письменника — п'єси «Хочу», «Автобіографії».

У результаті дослідження автор робить гіпотезу про те, що поряд з очевидною причиною написання оповідання (як прямої агітації, тобто заклик до петлюрівців не боятися переходити на бік комуністів) можлива й неочевидна: є ймовірність, що оповідання «Крученим шляхом» стало для письменника своєрідним способом вирішення конфлікту вибору між вірністю революційній ідеї та особистим щастям із коханою у творчій площині. Твір також можна тлумачити як спробу художнього самовиправдання за зраду революційних ідеалів самим письменником.

Автор лише побіжно торкається питання опозиції кольорової символіки та стихій (блакитний, синій, озеро, болото — як уособлення спокійного життя з коханою; червоний, блискавка, промінь, сонце — як втілення революції), які можуть стати предметом наступного дослідження.

Ключові слова: Андрій Головка; оповідання «Крученим шляхом»; інтертекстуальність; революційний ерос; повість «Червоний роман»; «Автобіографія»; п'єса «Хочу».

Оповідання Андрія Головка «Крученим шляхом» (1924) не належить до творів письменника, відомих широкому колу читачів? його навіть немає у 5-томному виданні творів (Головка, 1976–1977). Радянські дослідники здебільшого оминали увагою оповідання або побіжно згадували твір у зв'язку з подібністю сюжету до повісті «Червоний роман» (1922), схематично аналізуючи схожість героїв «Ти» («Червоний роман») і Юрка («Крученим шляхом») в ідеологічній площині.

П. Орлик окреслив спільну ідею творів: у «Червоному романі» А. Головка змальовує героя, «шлях якого до усвідомлення свого місця в боротьбі вийшов занадто складним і крученим (під такою назвою, “Крученим шляхом”, незабаром напише Головка і оповідання» (1987, с. 4). К. Фролова прямо означає інтертекстуальність, зауважуючи, що реалістична основа повісті дала можливість авторові переробити «Червоний роман» на оповідання «Крученим шляхом» (1967, с. 44).

Отже, Андрій Головка фактично будує оповідання на матеріалі іншого власного твору, що становить безпрецедентний випадок для ранньої творчості письменника. Цей аспект не став предметом зацікавлення радянських дослідників. Поза увагою вчених залишились і відмінні риси творів (зокрема чіткіша в порівнянні з повістю будова оповідання), і подібність персонажів Юрка («Крученим шляхом») та «Я» («Червоний роман»).

Також не проаналізовані мотиви п'єси «Хочу» (1920) та ранньої «Автобіографії» (1925), які можуть висвітлити невідомі аспекти створення оповідання «Крученим шляхом» (1924). Використання ширшого інтертекстуального контексту дає змогу торкнутись питання співвідношення революційного еросу та кохання до жінки, яка стає на заваді здійсненню комуністичної мрії, у ранній творчості А. Головка та висловити припущення щодо ймовірної причини залучення тексту повісті для створення оповідання.

Варто детальніше зупинитись на схожості оповідання й повісті. Еволюція переконань Юрка («Крученим шляхом») від «несвідомого» селянина, який співчуває петлюрівцям, до комуніста викликає асоціації зі зображенням життєвого шляху «Ти» («Червоний роман»). Об'єднує персонажів обох творів така послідовність подій: спершу прихильність до петлюрівців та участь у їхньому загоні; потім розчарування внаслідок звірства угруповання над пасажирами потягу, зокрема прихильниками комунізму, усвідомлення невинуватості жорстокості через спалення зсипункту в часи Масового штучного голоду 1921–1923 років в Україні; убивство отамана, покаяння, перехід на бік «червоних» і допомога в ліквідації петлюрівців, як наслідок — помилування героїв більшовиками.

Хоча вчинки героїв однакові, варто наголосити на суттєвій відмінності. Наприкінці оповідання Юрко долучається до більшовицької організації, Комуністичної спілки молоді України; «Ти», хоч і розчаровується в петлюрівщині, усе ж не лише не приєднується до комуністів, а й навіть не висловлює такого бажання. Через слабкість ідеологічних переконань «Ти» протиставляється не лише Юрку, а й іншому герою «Червоного роману» — «Я».

У закінченні «Червоного роману» увиразнено різницю між прагненнями вищезгаданих персонажів, адже селянин «Ти» прагнув власної землі, яку й отримав завдяки комуністам; натомість «Я» створює візію прекрасного майбутнього, втіленого через рух потягу вперед:

За ралом на риллі ген-ген плямів ти. Повз, як мурашка — ледве помітний. Наздогнав тебе зором. Обігнав (мій мозок у галопному ритмі моторно бринів) і понісся в тумані далі, що вмент займалися химерним сьєвом. Повз мене, як верстові стовпи, — ХХ ст. — ХХІ... ще... <...> Ах, то була казка! <...> Комуна тоне у дзвонах-дзвонах... В розкішному саду — білі палаци. Обличчя радісні... (1926, с. 161)

На відміну від «Ти», Юрко («Крученим шляхом») своїми переконаннями наближається до ідей «Я» з «Червоного роману». Обидва твори починаються з прагнення героїв нагодувати селян. «Я» планує напасти на економію, де зберігається зерно: «Ув осінню ніч спатиме, обжершись з 1000 десятин, економія. <...> Товпа нас, голодних. — Ей, а ну ножика в пузо! Брязь! — замки. Замість тельбухів посиплеться зерно» (1926, с. 112). Юрко також мріє допомагати нужденним, відбираючи зерно в панів: «Ось на Катеринославщині, де голод (і Оксана ж утекла з голоду), зупинили поїзд з зерном. Вагони — трісь! — Ой, братці-голодні, забирай!» (1924, с. 5).

Доводить подібність персонажів і те, що в обох творах у роздумах героїв протиставлені минуле України (показане через селянство, прагнення

волі та своєї землі, вишневі садочки, пісні, козаччину, дівчат у народному вбранні) та комунізм, який трактується як шлях до майбутнього (утілений у заводах, містах, бурхливому технічному розвитку).

Так, «Я», слухаючи привабливі картини українського життя, які описував Петленко («Малював неоглядний степ, травною вкритий, що в ній ховався кінь з вершником... Козацькі походи. <...> На полі за плугом селяни (хоча б і ми) — штани широкі, стрічки в комірі, круторогі воли»), натомість дивився

з 4 поверху на місто шумне і блискуче. На німі й грізні в своїм мовчанні корпуси заводів. На їх у погрозі піднесені над містом пальці комунів. Боліла голова. Здавалося, взяли її в лещата й тиснули в одну скроню XVII сторіччя, а в другу — ХХ. (1926, с. 125–126)

Власне, йдеться про свідомий вибір героя між комунізмом і націоналізмом, який «Я» сприймає лише в руслі подій минулого. Так, чуючи слова пісні «Ревуть, стогнуть гори-хвилі» («Чом не йдете визволяти нас з тяжкої неволі»), персонаж не лише робить висновок, що варто самим рятувати себе, не чекаючи на визволителів, а й наголошує на тому, що свобода можлива лише завдяки червоноармійцям: «Прийдуть, — думалося мені. <...> Не в червоних жупанах і не в сап'янцях, не з шаблями, оздобленими самоцвітами, ні. А в драних сірих шинелях, забруднених сажею блузах, із гвинтівками багнетними в мозолястих руках» (1926, с. 126).

Юрко («Крученим шляхом») також сприймає комунізм як втілення необхідного оновлення:

<...> під в'ялу розмову уявлялося йому — степ... Битий шлях, а на ньому чумацькі мажі — рип, рип... <...> Обличчя загорілі, у зморшках. Ну чисто, як у батька, або в діда Остапа. Дарма, що сотні літ минуло, дарма, що живемо в ХХ сторіччі. <...> Сидимо собі на призьбі під обшарпаною стріхою, смочемо люльки і розмовляємо за «оновлену» ікону. Так самісінько розмовляли б і наші пращури. <...> — А була ж революція. (1924, с. 3–4)

Слід зауважити, що в повісті незмінною залишається позиція «Я», його вірність комуністичним ідеалам, а от герой «Крученого шляху» проходить тривалий шлях становлення, який асоціюється з подіями в житті «Ти». Таким чином, можна припустити, що А. Головка в образі Юрка втілює обох героїв із «Червоного роману». Персонаж «Крученого шляху» символізує своєрідний місток між несвідомим селянином («Ти») і комуністом, свідомим селянином («Я»), адже Юрко оприявлює шлях першого (від участі в петлюрівському загоні до його ліквідації) та має схожі ідеї з другим (мрії про героїчні вчинки, бажання допомогти

голодним селянам, думки про революцію й українське минуле).

Цікаво, що Юрко — єдиний персонаж, еволюцію поглядів якого показано в оповіданні. Оксана, дівчина героя, теж змінює власні переконання від співчуття петлюрівцям до бажання бути з більшовиками і вступити до комуністичної організації, але її становлення автор оминає, тож незрозуміло, що саме на неї вплинуло. Зауважимо, що Оксана не лише схематично відтворює шлях Юрка від «петлюрівців» до «червоних», а й своєрідно протиставляється коханим «Ти» та «Я» з «Червоного роману».

Варто спершу зазначити спільні риси між Оксаною та дівчиною «Ти». Обидві героїні спонукають своїх коханих приєднатись до петлюрівців. Оксана в розмові з Юрком згадує про петлюрівців як геройських хлопців, що стає поштовхом для нього приєднатись до їхнього загону (1924, с. 5). Дівчина «Ти» («Червоний роман») переконує останнього, що комуністи дурять селян, забравши землю у спільну власність членів комуні, і це відповідно позначається на рішенні хлопця перейти на бік петлюрівців.

Таким чином, обидві героїні тією чи іншою мірою впливають на приєднання персонажів до угруповання. Звісно, навряд чи репліку Оксани можна тлумачити як пряму агітацію, на відміну від промови дівчини «Ти», радше йдеться про сприйняття самого Юрка, який наперед уявляв захоплення коханої його новим статусом та образом: «А Оксана? Як побачить на коні, з шаблею, у шапці з червоним денцем, що то з Оксаною станеться» (1924, с. 6).

Отже, дівчина «Ти», на відміну від Оксани, є представницею петлюрівців і має власні погляди, відмінні від комуністичних, щодо прав селян на землю. А Головка змальовує її як аморальну героїню, яка, хоч і байдужа до «Ти», проте відповідає на його любов за вказівкою Петленка, якому потрібен був новий спільник: «Це ще нас прибило. <...> А тільки й ти не забувай свого. Підморгуй йому, брешти... Як треба — хай й лапне який раз...» (1926, с. 153).

У героїні насправді стосунки з Петленком, а не з «Ти». Відповідно взаємини персонажів змальовано дещо шаржовано, адже, з одного боку, дівчина обдурює «Ти», відверто насміхаючись із його любові, з іншого — зраджує самого Петленка із «Ти», до того ж керуючись указівкою першого.

Натомість кохана «Я» («Червоний роман») — уособлення революції, напівреальна-напівсимволічна жінка, яка показує герою шлях до комуниказки. Усі зустрічі героя з комуністкою опоетизовані, сповнені революційного пафосу:

А уві сні я бачив її. Близьку й сонячну (в убранні з сонця). Радо заводи кричали їй «осанна!» і сиві м'які килими з диму стелили під ноги їй. <...> А в степу — шум колосків під косами й крики гудків «осанна!» (1926, с. 126)

Її очі «Я» прямо асоціює з комуністичною казкою й сонцем: «Хай присниться вам казка майбутня, і полюбіть її. А вдень дивіться на сонце, щоб серце в вас було таке ж ясне, як і воно, і такі ж променисті очі... Такі ж променисті, як бачив я» (1926, с. 117). Прикметно, що спершу вона з'являється герою як борець за ідею, заарештована, в образі земної жінки-революціонерки; потім — уві сні, де показує комуністичне майбутнє; наприкінці — єднається з «Я» під час жовтневої революції. Надалі про неї не згадується, що поглиблює символічність образу.

Символічна опозиція в «Червоному романі» оприявлена чітко: з одного боку, ідейний, піднесений ерос революції, шлях до втілення всесвітньої комуністичної казки; з іншого — сліпа пристрасть до аморальної жінки, яку герой, розчарувавшись у петлюрівщині, сприйматиме як ворога. Таким чином, персонажі «Червоного роману» протиставлені також через ерос.

Цікаво, що жодні стосунки персонажів повісті не є ідеалом звичайного, «земного» кохання: у «Я», по суті, роман з революцією, що з'являється герою в жіночому образі; «Ти» сліпо кохає зрадницю-ворога, яка не може його покохати, а лише прагне використовувати як спільника в боротьбі проти комуністів.

У цьому головна відмінність цих героїнь від Оксани, яка не лише відповідає на кохання Юрка (втілює земний ерос), але й здатна розділити з ним комуністичну ідею (уособлює ерос ідейний). Ще раз підкреслю, що автор не пояснює, чому саме змінилася позиція Оксани, що додає цьому образу певної «трафаретності»: спершу героїня випадково спонукає героя долучитись до петлюрівців, потім несподівано стає комуністкою разом із Юрком. Отже, видається, що героїню тут змальовано в якості «нагороди» за приєднання Юрка до «червоних».

Схожий конфлікт (між потягом до звичайної жінки, яка стоїть на заваді здійснення революційного обов'язку, і бажанням бути комуністом, як у випадку кохання «Ти» з повісті) наявний також у текстах «Автобіографії» (1925) та п'єси «Хочу» (1920), які А. Головка написав в один період із «Крученим шляхом» (1924) і «Червоним романом» (1922) і які містять певні перегуки із сюжетом останнього.

Варто зазначити, що радянські вчені або оминали увагою «Автобіографію», або досліджували її лише як творчу вигадку, ігноруючи наявність у ній достовірних фактів із життя письменника (зокрема втечі з Першої світової війни та вбивства дружини й дитини). Так, П. Орлик зауважував, що цю біографію варто відносити до художніх творів (1986, с. 15).

На мою думку, йдеться про белетризовану біографію, у якій реальні події з життя А. Головка метафорично описані крізь призму конфлікту між «блакитною казкою» (що означало спокійну працю й тихий сімейний побут і водночас —

занедбання потягів до суспільного життя, символічно передане через образ «озера, порослого ряскою») та служінням революції (що асоціюється з вогнем і блискавкою), яке унеможливило особисте щастя.

Прикметно, що ще на початку автобіографії письменник описує бажання стати революціонером як свою дитячу мрію:

Задумаюсь і наче уві сні в будучині бачу себе. <...> Палкий учитель-борець. <...> Охрип я, а говорю — рву од серця шмаття з кров'ю, жбурляю в натовп. І виходять тоді з натовпу багатії, і дід мій виходить. Шапки скидають, обличчя як перед причастям:
— Ми землю, багатство оддаємо. (1926, с. 7–8)

Отже, А. Головка в «Автобіографії» позиціонує себе як борця за ідею, який опікується долею бідних селян, що перегукується з образами «Я» («Червоний роман») і «Юрка» («Крученим шляхом»).

В «Автобіографії» зазначено, що ще в юні роки, навчаючись у реальному училищі в м. Кременчуг, А. Головка засновує організацію «Юнацька спілка», видає часопис «Рідна мова», де публікує свої патріотичні твори і статті (1926, с. 9). У ті ж роки відбувається зустріч письменника з першим коханням — Танею. Слід підкреслити, що А. Головка описує закоханість як конфлікт між особистим щастям і громадянським обов'язком письменника: «Ні, окрім жартів, — я страшенно змінився. <...> І “муза” така “малокровна” стала: — “ночі зоряні... Туман хвилями... Кохання слиняве...” Од цього і до пелюшок недалеко. <...> Треба боротися. Дурницю одкинути. Слину обтерти. І — в працю, в боротьбу» (1926, с. 12).

Письменник дедалі частіше означає боротьбу між здійсненим особистим щастям і бажанням бути корисним суспільству: «Жили літо подружжям молодим. <...> І в зацінку марили про будучину ми сутінями вечірніми. Про тихе озеро життя, ряскою поросле (це тепер). <...> Ах, тоді ж навколо гриміло-легіло життя. Кликало. А в мені шумовиння стихало, вкривалось ряскою»; «Живемо, як у “казці голубій”. <...> В життя суспільне не кидаюсь. Грубе яке воно, шлункове — (Це тоді)» (1926, с. 17); «І, може, то була весна і листи од Петра палкі із закликком — у голубій хатині став я задихатись. Тягло в далину, в борню, в горіння...» (1926, с. 22).

Конфлікт загострюється, коли відступають більшовики, з якими мусить вирушати й А. Головка. Проте дружина благає письменника залишитися з нею (1926, с. 20–21). Це нагадує епізод із «Червоного роману», у якому «Ти» зостається в селі замість того, щоб піти з «червоними» (1926, с. 139–140). Символічно, що «білі» заарештовують героя саме тоді, коли він збирається на побачення (1926, с. 140–141).

Також письменник пояснює бажанням залишитися із сім'єю неповернення на фронт у 1921 році:

«Це було зроблено. Хоч знав же я кваліфікацію мого “преступлення”. Хоч знав кару за нього — розстріл. Хотіння моє — було дужіше за мої страхи» (1926, с. 25). Варто зауважити, що цей уривок нагадує епізод із «Червоного роману», у якому «Я» немов продовжує думки «Ти», і хоч не планує втечі з Першої світової війни, проте виразно уявляє кару за неї.

«Ти» зізнається «Я», що може збожеволіти на війні, марить про минуле: «Ах, як хочу туди! Сонце над золотим степом... У садку хутірець... Дівчина моя хороша» (1926, с. 123). «Я» немов продовжує мрії «Ти»:

У повітрі, насиченім «махрою», брудними тілами, чулося придушене твоє зітхання. А потім тихий і журливий спів... Я чув його, як уві сні, дивився розпанаханими очима в ніч і бачив, як у тумані — село убоге... смутні обличчя... казки зоряної ночі. Десь на леваді співали дівчата тихо і журно. (Втекти!) Туман заколихавсь — зникло все, а натомість — ліс. Під сосною в шинелі хтось... Навколо сірі фігури... «за побег!» клац-клац затвори... (1926, с. 123)

Зауважимо, що в «Червоному романі» письменник постійно підкреслював різницю в ідеологічних поглядах «Я» і «Ти». Власне, навіть у закінченні повісті «Ти» не став комуністом, по суті, не зміг дорівнятися до «Я». Отже, видається дивним, що думки настільки різних героїв є немов продовженням одна одної, що дає можливість припустити певне роздвоєння. Ймовірно, для письменника ідеалом є «Я» (борець-революціонер), проте він чинить як «Ти» (несвідомий селянин, одержимий земним коханням).

У закінченні автобіографії вказано, що А. Головка обирає комунізм, втілений у символічному образі:

Із даліни тоді бурею прилетіла. Стала перед очі буйна, призивна. І в очах — блискавки. <...> Руки простягла. — Летімо! У серце дві любих руками вчепились. — Не можу. Тоді ще блискавки з очей. І одійшла. <...> Серце зойкнуло. З боєм, з мукою пригорнув любих востаннє <...> і з криком болю із серця вирвав. (1926, с. 31–32)

Прикметно, що ця сюжетна лінія (вибір між земною коханою жінкою й революційним ідеалом) повторюється також у п'єсі «Хочу» (1920), зміст якої А. Головка наводить в «Автобіографії». Письменник розповідає про молоде подружжя педагогів, яке живе в селі, у «голубій казці». Починається конфлікт між особистим щастям (зостатися з дружиною на хуторі) і комуністичним обов'язком (приєднатися до загону «червоних» повстанців): «Прийшли білі. Тривожними ночами стогнало село, гаркали залпи в глинищах — розстрілювали... Борис хвильний. Нахлинули сумніви,

скаламутили повідь тиху. Шарпнулися хотіння... А очі в дружини темносині, як дві безодні, тягнуть на дно...» (1926, с. 23).

Прикметно, що ім'я героя викликає асоціації зі словом «борись», а назва п'єси вказує на бажання героя приєднатись до повстанців. Герой зустрічає більшовичку «з червоним волоссям, як полум'я і з блискавками в очах», входить у підпільну організацію, звільняє заарештованих. Тим часом у нетопленої хатині в школі — хвора дитина, зморена дружина, що благає зостатись. Перед його очима з'являється комуністка, Борис покидає родину. Уночі бабі-сторожисі сниться гроза, яка двічі лунає над школою. Вранці вона знаходить у кімнаті два трупи — мати й дочку (1926, с. 23).

Варто підкреслити, що текст «Хочу» не зберігся — зміст твору наводить сам А. Головка у власній автобіографії, чим «подвоює» змалювання конфлікту між особистим щастям і комуністичною казкою, який і в «Автобіографії», і в п'єсі вирішується на користь останнього.

Отже, Андрій Головка звертається до вищезгаданого конфлікту не лише в «Автобіографії» (1925), а й у п'єсі «Хочу» (1920) та повісті «Червоний роман» (1922). Прикметно, що письменник по-різному змальовує обставини вибору, зокрема через співвіднесеність символічних і реалістичних персонажів, проте однаково завершує перемогою «червоного» еросу.

Так, і в п'єсі «Хочу», і в «Автобіографії» персонажам доводиться обирати між родинним та комуністичним обов'язком, проте є одна відмінність: більшовичка у творі є реальною жінкою, на відміну від символічного втілення комунізму в образі дівчини в біографії, що вказує на переосмислення та переписування головної ідеї. По суті, можна дорікнути, що Борис («Хочу») обирає не служіння революції, а змінює одну жінку на іншу через кохання, а не ідеологію. В «Автобіографії» завдяки більш метафоричному образу це питання знімається.

У «Червоному романі» поєднано дві стратегії: революцію зображено і як реальну жінку-комуністку, заарештовану за ідею, і як символ комуністичної казки, здатний мандрувати снами й мареннями «Я». Проте завдяки тому, що героїня несподівано з'являється та зникає під час революції, зрозуміло, що йдеться саме про символічне втілення революційного еросу.

Прикметний «Червоний роман» і подвоєнням героїв, кохання яких змальоване протилежно. Так, «Я» обирає символічне втілення революції та йде назустріч комуністичній казці, «Ти» зазнає невдачі зі зрадливою дівчиною, яка до того ж

намагається схилити героя на бік петлюрівців. З огляду на мотиви п'єси «Хочу» та «Автобіографії» видається ймовірним, що «Я» і «Ти» насправді втілюють символічні опозиції одного героя, тобто віддзеркалюють його протилежні прагнення.

На перший погляд видається, що оповідання «Крученим шляхом» не пов'язане з мотивом вибору, адже, коли Юрко вирішує приєднатись до комуністів, так само чинить його дівчина. Очевидно, що твір можна тлумачити як пряму агітацію — заклик до петлюрівців не боятися переходити на бік комуністів (Юркові пробачили його «петлюрівське» минуле й навіть запросили приєднатись до «червоних»), на це вказує простіший стиль оповідання (у порівнянні з «Червоним романом»), що унеможлиблює двозначні тлумачення.

Проте, зважаючи і на написання оповідання на матеріалі повісті, що є нетиповим для А. Головка, і на символічне відтворення в образі Юрка двох повністю протилежних персонажів «Червоного роману», є ймовірність, що оповідання «Крученим шляхом» стало для письменника своєрідним способом вирішення конфлікту вибору між вірністю революційній ідеї та особистим щастям із коханою у творчій площині. Водночас твір має вигляд спроби художнього самовиправдання за зраду революційних ідеалів (уникнення боротьби, неповернення на війну) самим письменником.

Покликання

- Головка, А. (1924). *Крученим шляхом*. Шлях освіти.
Головка, А. (1926). *Можу*. Державне видавництво України.
Головка, А. (1976–1977). *Зібрання творів у 5 т. Т. 1–5*. Дніпро.
Орлик, П. (1986). *Андрій Головка: нарис життя і творчості*. Дніпро.
Орлик, П. (1987). Бадьорий тон боротьби. У А. Головка, *Твори в 3 т. Т. 1* (с. 3–13). Дніпро.
Фролова, К., & Пасічник, М. (1967). У боротьбі за нову красу. У К. Фролова, М. Пасічник, *Андрій Головка* (с. 22–69). Дніпро.

References (translated and transliterated)

- Frolova, K., & Pasichnyk, M. (1967). U borotbi za novu krasu [In the struggle for new beauty]. In K. Frolova, M. Pasichnyk, *Andrii Holovko* (pp. 22–69). Dnipro.
Holovko, A. (1924). *Kruchenym shliakhom* [On the Twisted Path]. Shliakh osvity.
Holovko, A. (1926). *Mozhu* [I can]. State Publishing House of Ukraine.
Holovko, A. (1976–1977). *Zibrannia tvoriv u 5 t. T. 1–5* [Collection of works in 5 vol. Vol. 1–5]. Dnipro.
Orlyk, P. (1986) *Andrii Holovko: narys zhyttia i tvorchosti* [Andrii Holovko: Sketch of life and creativity]. Dnipro.
Orlyk, P. (1987). Badoryi ton borotby [Cheerful tone of struggle]. In A. Holovko, *Tvory v 3 t. T. 1* [Works in 3 vol. Vol. 1] (pp. 3–13). Dnipro.

Yaroslava Muravetska

Shevchenko Institute of Literature of the NAS of Ukraine, Ukraine

ON THE POSSIBLE REASONS FOR ANDRII HOLOVKO'S CREATION OF THE SHORT STORY "ON THE TWISTED PATH"

The subject of the study is the intertextual connections between characters, ideas, motives, and conflicts in the works of Andrii Holovko: the short story "On the Twisted Path" (1924), the short story "The Red Romance" (1922), the play "I Want" (1920), "Autobiographies" (1925). In the article, the author considers such a problem as a solution to the conflicts of a writer of the Soviet era (the opposition of an unconscious peasant and a conscious communist, revolutionary eros, and the love for a woman who becomes an obstacle on the way to a socialist paradise) in the creative plane using Andrii Holovko's texts as an example. The relevance of the study lies in the importance of the issue of self-determination of Ukrainian writers of the Soviet era.

The article aims to find a possible reason for the creation of the short story "On the Twisted Path". After all, the use of the plot and artistic images of one's own work to write another in Holovko's early work is unprecedented and deserves a separate study. At the same time, similar conflicts are raised by the writer in the play "I Want" and in the "Autobiography". Therefore, the method of intertextual analysis was used. The novelty of the article lies both in the research topic itself and in the inclusion of the writer's lesser-known works ("I Want", "Autobiography") in the literary analysis.

As a result of the research, the author hypothesizes that, along with the obvious reason for creating the story (as a direct agitation, that is, a call to the soldiers of the Ukrainian People's Republic to not be afraid to go over to the side of the communists), there is also a possible, less obvious one. After all, there is a possibility that for the writer, the work "On the Twisted Path" became a peculiar way of resolving the conflict of choice between loyalty to the revolutionary idea and personal happiness with the beloved in the creative plane. The story can also be interpreted as an attempt at artistic self-justification for the betrayal of revolutionary ideals by the writer himself.

The author only briefly touches on the issue of the opposition of color symbolism and elements (blue, dark blue, lake, swamp as the personification of a peaceful life with a loved one; red, lightning, ray, sun as the embodiment of revolution), which may become the subject of a future study.

Key words: Andrii Holovko; the short story "On the Twisted Path"; intertextuality; revolutionary eros; the story "The Red Romance"; "Autobiography"; the play "I Want".

Стаття надійшла до редколегії 13.06.2023